

- 1. Vývojové období adolescence.** Uveďte teoretické přístupy k adolescenci. Popište žáky v období adolescence na těchto úrovních: vývojové změny, kognitivní změny, emocionalita, autoregulační procesy, vztahy a postoje, identita a morálka, proces individuace a diferenciaci.

Ve vztahu k praxi: Vyberte jednu situaci ze školního prostředí a aplikujte na ni poznatky o vývojovém období adolescence.

- 2. Myšlení žáků.** Popište, co jsou schopnosti, dovednosti, inteligence. Vysvětlete základní druhy a teorie inteligence (např. Spearman, Thurstone, Cattell, Sternberg, Gardner). Vysvětlete význam *snahy* a *úsilí* pro výkon žáka a uveďte ho v souvislosti s psychologickým principem pro vzdělávání: „Přesvědčení žáků o inteligenci a schopnostech nebo způsob, jakým je vnímají, mají vliv na to, jak tito žáci na kognitivní rovině fungují a jak se učí“. Vysvětlete důležitost *zpětné vazby* a uveďte ji v souvislosti s psychologickým principem pro vzdělávání: „Pro učení je důležité, aby žáci dostali jasnou, vysvětlující a včasnou zpětnou vazbu“.

Ve vztahu k praxi: Uveďte, jak jste pracovali se zpětnou vazbou na praxi.

- 3. Učení žáků.** Definujte učení, popište a vysvětlete základní teorie učení (např. behavioristické, konstruktivistické a humanistické). Porovnejte je s psychologickými principy pro vzdělávání, konkrétně s principy: „To, co žáci už vědí, ovlivňuje jejich učení; kognitivní vývoj žáků a jejich učení nejsou omezovány obecnými vývojovými etapami; učení je založené na kontextu a přenos učení do nových kontextů, proto neprobíhá spontánně, ale je potřebné ho usnadňovat“.

Ve vztahu k praxi: Vyberte jednu výukovou situaci ze školního prostředí a aplikujte na ni vybranou teorii učení.

- 4. Jak učitel může pomoci žákům v učení.** Popište a vysvětlete efektivní techniky učení. Vysvětlete, jak učitel může pomoci žákům v seberegulaci při učení. Popište, jak pracovat s tvořivostí žáků. K popisu a vysvětlení využijte psychologické principy pro vzdělávání: „Osvojování dlouhodobých znalostí a dovedností výrazně závisí na procvičování; seberegulace žáků napomáhá učení a seberegulační dovednosti je možné vyučovat; tvořivost žáků je možné pěstovat“.

Ve vztahu k praxi: Uveďte, jak jste pracovali s procvičováním učiva na praxi.

- 5. Motivace žáků.** Vysvětlete, co znamená motivace, uveďte její souvislost s potřebami a cíli žáků, a s vnější, resp. vnitřní regulací. Dále podrobněji popište rozdíly mezi vnější

a vnitřní motivací, jejich vzájemné vazby a vysvětlete je v kontextu psychologického principu pro vzdělávání: „Žáci mají větší radost z učení a dosahují lepších výsledků, pokud je jejich motivace k úspěchu spíše vnitřní než vnější“. Popište vybraná pojetí motivace a různorodé potřeby žáka (např. kognitivní, sociální, výkonové potřeby, potřeby perspektivy). Popište základní charakteristiky žáků s preferencí motivace: poznávací, výkonové a sociální a dejte je do souvislosti s psychologickým principem pro vzdělávání: „Pokud si žáci zvolí za cíl učivo skutečně zvládnout, spíše než podat dobrý výkon, jsou při řešení obtížných úkolů vytrvalejší a zpracovávají informace více do hloubky“. Uveďte, jak učitelé mohou pomoci žákům s motivací tím, jak zacházejí se vzdělávacími cíli (porovnejte s vámi vybraným psychologickým principem pro vzdělávání). Vysvětlete pojmy naučená bezmocnost, syndrom neúspěšné osobnosti.

Ve vztahu k praxi: Uveďte možné diagnostické postupy vedoucí k poznání žákovy motivační struktury a navrhněte postupy na jejich změnu a rozvoj.

- 6. Učitelovo vnímání žáků.** Objasněte, jak může učitel svým očekáváním ovlivnit výkon žáka, např. Pygmalion efekt, Golem efekt, kauzální atribuce, schematizující typizování žáků, paradoxní účinky učitelových motivačních postupů. Porovnejte s psychologickým principem pro vzdělávání: „Očekávání, která mají učitelé od svých žáků, mají vliv na to, jaké mají tito žáci příležitosti k učení, na jejich motivaci a studijní výsledky“.

Ve vztahu k praxi: Vyberte jednu situaci ze školního prostředí a aplikujte na ni vybranou teorii vztahující se k vnímání druhých.

- 7. Komunikace učitele.** Popište principy efektivní komunikace (např. v koncepci Teacher Effectiveness Training). Uveďte její hlavní zásady a principy a porovnejte je s psychologickým principem pro vzdělávání: „Interpersonální vztahy a komunikace mají zásadní význam jak pro proces výuka-učení, tak pro socio-emoční vývoj žáků“.

Ve vztahu k praxi: Uveďte, jaké principy komunikace jste uplatňovali na praxi a jakým úskalím je třeba se vyvarovat.

- 8. Učitelská profese jako soubor profesních kompetencí.** Představte názory na učitelovy kompetence, které tvoří základ pro výkon jeho profese. Charakterizujte učitelovy „oborové“ znalosti ve vztahu k učivu střední školy a jeho přenosu žákům (transmisivní vs. konstruktivistický přístup). Vymezte soubor pedagogicko-psychologických kompetencí a osobnostních předpokladů.

Ve vztahu k praxi: Charakterizujte kompetenci, kterou jste si uvědomovali jako klíčovou ve výchovných situacích, které jste museli s žákovskými kolektivy řešit v rámci praxe.

9. Učitel a jeho spolupráce s kolegy ve školním poradenském pracovišti. Popište inkluzivní (společné) vzdělávání a související nároky na učitelovu práci s heterogenním třídním kolektivem. Uveďte a charakterizujte, jaké pozice a profese se nacházejí ve školním poradenském pracovišti a jaké jsou oblasti jejich spolupráce s učitelem.

Ve vztahu k praxi: Popište svou zkušenost s výchovným poradcem nebo školním metodikem prevence, případně vyhledejte na webových stránkách libovolné základní či střední školy informace o obsahu činností učitelů na těchto pozicích.

10. Učitel a rodiče. Uveďte, jaké jsou možné formy spolupráce školy a třídního učitele s rodiči, jak komunikovat s rodiči problémy a edukační potřeby jejich dětí. Jaké zásady partnerské komunikace uplatňovat při jednání s rodiči, které mají různé pohledy na edukaci svých dětí.

Ve vztahu k praxi: Uveďte návrh optimálního způsobu spolupráce s rodiči na základní a střední škole.

11. Cíle a obsah vzdělávání v ČR. Popište a vysvětlete strukturu a principy vybraných rámcových vzdělávacích programů. Popište a vysvětlete cíle vzdělávání a klíčové kompetence vymezené v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání a v Rámcovém vzdělávacím programu pro gymnázia.

Ve vztahu k praxi: Vyberte konkrétní oblast Strategie rozvoje vzdělávací politiky 2030 (<https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/strategie-2030>) a okomentujte ji ve vztahu k proměnám cílů a obsahu vzdělávání.

12. Diagnostika průběžných školních výkonů žáků. Uveďte způsoby diagnostiky žáků ve výuce. Ústní zkoušky, písemné zkoušky, písemné práce, pozorovací archy, portfolio jako diagnostické nástroje. Didaktické testy (normy, standardizace). Školní didaktické testy (výsledky a klasifikace). Vysvětlete principy formativního a sumativního hodnocení.

Ve vztahu k praxi: Ve vztahu k aprobačním předmětům navrhnete a okomentujete škálu možných hodnotících nástrojů pro klasifikaci žáků.

13. Psychosociální klima školy a školní třídy. Definujte pojem klima školy a školní třídy. Vysvětlete, proč je pro učitele klíčová znalost problematiky sociálních skupin, aplikujte obecné znalosti z této problematiky a z problematiky sociálních potřeb (např. prestiže a afiliace) na školní třídu. Uveďte, jaké má učitel k dispozici postupy k orientaci v rozdělení sociálních rolí (možnosti diagnostiky).

Ve vztahu k praxi: Na základě své zkušenosti z praxe navrhnete možnosti ovlivňování třídního klimatu.

14. Systém podpory žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Vysvětlete koncept speciální potřeby, uveďte příklady žáků, kteří tuto kategorii naplňují. Popište legislativní zázemí vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a jeho formy (integrace individuální a skupinová, společné vzdělávání). Popište systém poradenských služeb ve školství, vysvětlete roli a náplň práce jednotlivých institucí (školská poradenská zařízení).

Ve vztahu k praxi: Uveďte příklady činností, které vykonávají školská poradenská zařízení a popište, jak se vztahují k práci učitele.

15. Práce s žákem se speciálními vzdělávacími potřebami. Vysvětlete koncept podpůrných opatření v kontextu inkluzivního vzdělávání. Uveďte obecně kategorie postupů, které využíváme jako podpůrná opatření. Vysvětlete rozdělení podpůrných opatření do jednotlivých stupňů. Definujte roli asistenta pedagoga a popište náplň jeho práce. Uveďte zásady spolupráce mezi učitelem a asistentem pedagoga.

Ve vztahu k praxi: Uveďte příklady úpravy obsahu, metod nebo organizace práce u žáka s vybraným typem speciální vzdělávací potřeby podle své aprobace.

16. Nadaný žák. Definujte pojem nadání, nadaný a mimořádně nadaný žák. Vysvětlete přístup k nadání v kontextu inkluzivního vzdělávání. Popište specifika myšlení a učení nadaných žáků. Vyjmenujte základní možnosti úprav metod, které využíváme ve vzdělávání nadaných žáků. Zmiňte organizace a instituce, které podporují práci s nadanými žáky. Vysvětlete, jaké možnosti má učitel při pedagogické diagnostice nadaného žáka. Shrňte možnosti práce se třídou, ve které je začleněn nadaný žák. Zaměřte se zejména na tyto oblasti podpory: organizace výuky, modifikace výukových metod a forem práce, práce s třídním kolektivem.

Ve vztahu k praxi: Uveďte konkrétní příklady obohacování a akcelerace učiva ve vašem oboru.

17. Žák se specifickou poruchou učení. Definujte pojem specifická porucha učení. Vyjmenujte a popište základní typy specifických poruch učení, uveďte základní symptomy. Uveďte vhodné přístupy a modifikace vzdělávacího procesu. Vysvětlete, jaké možnosti má učitel při pedagogické diagnostice žáka se specifickou poruchou učení.

Ve vztahu k praxi: Uveďte příklady symptomatiky specifických poruch učení u konkrétního žáka a vhodné vzdělávací postupy podle své aprobace.

18. Žák s odlišným mateřským jazykem. Charakterizujte žáka s odlišným mateřským jazykem. Uveďte základní úpravy ve vzdělávání žáků s odlišným mateřským jazykem.

Vysvětlete, jaké možnosti má učitel při pedagogické diagnostice žáka s odlišným mateřským jazykem. Shrňte možnosti práce se třídou, ve které je začleněn žák s odlišným mateřským jazykem. Zaměřte se zejména na tyto oblasti podpory: organizace výuky, modifikace výukových metod a forem práce, práce s třídním kolektivem.

Ve vztahu k praxi: Uveďte konkrétní příklady práce učitele s žákem s odlišným mateřským jazykem.

19. Žák s poruchou autistického spektra. Vymezte poruchy autistického spektra, s důrazem na vysokofunkční autismus a Aspergerův syndrom. Vyjmenujte vhodné způsoby práce s těmito žáky. Vysvětlete, jaké možnosti má učitel při pedagogické diagnostice žáka s poruchou autistického spektra. Shrňte možnosti práce se třídou, ve které je začleněn žák s poruchou autistického spektra. Zaměřte se zejména na tyto oblasti podpory: organizace výuky, modifikace výukových metod a forem práce, práce s třídním kolektivem.

Ve vztahu k praxi: Vysvětlete postupy předcházení problémovému chování žáků s poruchou autistického spektra s využitím nástrojů metodického doporučení MŠMT (Krizový plán apod.)

20. Rizikové a problémové chování středoškoláků. Vysvětlete pojmy rizikové chování, problémové chování a porucha chování. Uveďte příklady projevů, které jsou charakteristické pro dospívání. Definujte šikanu, popište strategie řešení a prevence, s důrazem na problematiku kyberšikany. Uveďte možnosti prevence rizikového chování a podpory duševního zdraví dospívajících.

Ve vztahu k praxi: Definujte Minimální preventivní program, navrhnete jeho obsah pro konkrétní typ školy.

Literatura k závěrečné zkoušce

American Psychological Association, Coalition for Psychology in Schools and Education. (2015). *20 nejdůležitějších psychologických principů pro vzdělávání od mateřské po střední školu*. Dostupné z <https://www.apa.org/ed/schools/teaching-learning/top-twenty-principles-czechoslovakian.pdf>

Bertrand, Y. (1998). *Soudobé teorie vzdělávání*. Portál.

Dwecková, C. (2015). *Nastavení mysli*. Jan Melvil.

Fontana, D. (2010). *Psychologie ve školní praxi*. Portál.

Gordon, T., & Žemlová, J. (2015). *Škola bez poražených: praktická příručka efektivní komunikace mezi učitelem a žákem*. Malvern.

Chráška, M. (1999). *Didaktické testy: příručka pro učitele a studenty učitelství*. Paido.

Kol. autorů (2015). *Katalog podpůrných patření*. Univerzita Palackého v Olomouci. Dostupné z <http://katalogpo.upol.cz/>

Kratochvílová, J., Svojanovský, P., et al. (2020). *Standard kvality profesních kompetencí studenta učitelství*. Masarykova univerzita.

Mareš, J. (2013). *Pedagogická psychologie*. Portál.

Mareš, J., & Ježek, S. (2012). *Klima školní třídy. Dotazník pro žáky*. Národní ústav pro vzdělávání. Dostupné z http://www.nuov.cz/uploads/AE/evaluacni_nastroje/15_klima_skolni_tridy.pdf

Mertin, V., & Krejčová, L. (2012). *Metody a postupy poznávání žáka: pedagogická diagnostika*. Wolters Kluwer.

MŠMT. (2010). *Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže (Dokument MŠMT č.j.: 21291/2010-28)*. Dostupné z <https://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny>

MŠMT. (2016). *Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních (Dokument č.j. MSMT-21149/2016)*. Dostupné z <https://www.msmt.cz/file/38988/>

MŠMT. (2017). *Zásady přístupu k dětem, žákům, studentům s PAS v rámci vzdělávacího procesu*. Dostupné z <https://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny>

MŠMT. (2021). *Strategie rozvoje vzdělávací politiky 2030*. Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy ČR. Dostupné z <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/strategie-2030>

Slowík, J. (2016). *Speciální pedagogika*. Grada.

Tomková, A., Hejlová, H., Procházka, M., & Najmonová, M. (2020). *Spolupráce učitele s dalšími odborníky v realitě společného vzdělávání*. Pedagogická fakulta JU.

Valenta, M., Hutyrová, M., Langer, J., Ludíková, L., Mlčáková, R., Müller, O., Polínek, M. D., Potměšil, M., & Vítková, M. (2014). *Přehled speciální pedagogiky: rámcové kompendium oboru*. Portál.

Vališová, A., & Kasíková, H. (eds.). (2011). *Pedagogika pro učitele*. Grada.

Školský zákon a vyhlášky č. 27/2016 a 72/2005 v aktuálně platném znění.